

6.6.2021

THL:n arvio koronavirusepidemian tilasta

Globaali tilanne

Koronaviruspandemia on kesäkuun 2021 ensimmäisellä viikolla yhä vaiheessa jossa virusta esiintyy joka puolella maailmaa, mutta alueellinen vaihtelu on suurta ja kehitys erisuuntaista.

Monessa maassa joka on pystynyt melko pitkään tiukoin raja- ja sisäisin rajoitustoimin pitkään estämään viruksen leviämisen, on viime kuukausina nähty takaiskuja. Esimerkiksi Aasiassa Intiassa, Thaimaassa, Kamputseassa, Vietnämässä, Laosissa ja Taiwanissa on nähty vaihtelevan laajoja epidemiapurkauksia. Myös Australiassa on koettu epidemiaryväs. Suurin epidemian kiihtyminen toisella vuosikolmanneksella nähtiin Intiassa jossa pahimpina päivinä toukokuun alussa todettiin yli 400.000 tapausta ja terveydenhuolto ylikuormittui täysin, lisäten kuolleisuutta huomattavasti.

Toisaalta EU:n alueella sekä pohjoisamerikassa erityisesti USAssa epidemia on lähes kaikissa maissa voimakkaasti supistunut ja ilmaantuvuudessa lähestytään vähitellen kesän 2020 lukuja. Kehitykseen vaikuttanee pohjoisella pallonpuoliskolla kausivaihtelu-ilmiö mutta myös rokotuskattavuuden nopea nousu. Israelissa jossa rokotuskattavuus on maailman korkein tapausmäärät ovat pudonneet lähes nolliin (14 vrk ilmaantuvuus 3/100.000 väestö)

EU:n ja Euroopan talousalueen sekä Iso-Britannian tilanne

Lähes kaikissa EU-maissa ilmaantuvuus on laskenut jo noin kuukauden verran tai pidempäänkin. Myös sairaalakuormitus ja kuolleisuus ovat nopeasti laskeneet. Muutamassa maassa tapausmäärät ovat hieman viime viikkojen aikana kasvaneet (UK ja Portugali) mutta reaaliset tapausmäärät ovat yhä varsin matalalla tasolla. Suomen ilmaantuvuus on EU:n matalimpien joukossa. Kaikissa EU-maissa suuri osa väestöstä on saanut ensimmäisen annoksen kahden annoksen rokotteista (EU:n keskiarvo 46,9%) ja myös toisen annoksen suhteen kasvu on nopeaa (22,9% EU/EEA väestöstä kokonaan rokotettu).

Suomen tilanne

Suomessa tapausmäärät, sairastavuus ja terveydenhuollon kuormitus sekä kuolleisuus ovat kaikki laskeneet nopeasti, maaliskuun keskivaiheen huippulukemista tasolle, joka vastaa viime vuoden syyskuun lopussa nähtyjä lukuja. 14 vuorokauden ilmaantuvuus on n. 30/100.000 väestö. Toukokuussa on nähty muutamia nopeasti kehittyneitä epidemiarypäitä Keski-Pohjanmaalla ja Kanta-Hämeessä, jotka kuitenkin on saatu rajoitus- ja torjuntatoimin melko nopeasti laantumaan. Myös Varsinais-Suomen ja Helsingin ja Uusimaan sairaanhoitopiirien pitkään muuta maata korkeampi ilmaantuvuus on laskenut matalalle tasolle. Rokotuskattavuus on kasvanut niin että yli 50% väestöstä on saanut yhden rokoteannoksen ja yli 10% jo toisenkin. Nykyinen arvio rokotetoimitusten perusteella on että heinäkuun lopussa valtaosa yli 30 vuotta täyttäneistä on voinut saada vähintään ensimmäisen rokoteannoksen ja yli 70 vuotta täyttäneistä ainakin 70-80% on kokonaan rokotettu. Elokuun lopulla yli 50 vuotiaiden rokotukset ovat todennäköisesti samassa vaiheessa. Tällöin sekä tapauskuolleisuuden että -sairastavuuden voidaan ennakoida laskevan hyvin matalalle tasolle, sillä COVID-19 kuolleisuus on korkein yli 70 vuotta täyttäneillä ja sairaalahoitoa vaativa sairastavuus taas kasvaa 50 vuoden iän jälkeen merkittävästi.

Arvio kesäkuukausien epidemiakehityksestä

Virus pystyy tehokkaasti leviämään vain silloin kun ihmiset tapaavat toisiaan ja olosuhteet ovat leviämiselle otollisia. Kokemus vuoden 2020 kesältä ja tämän kesän alusta tukee vahvasti sitä hypoteesia että kesäaikana pohjoisella pallonpuoliskolla olosuhteet eivät suosi uuden koronaviruksen leviämistä, ja epidemiologisesti virus seuraa samanlaista kausivaihtelua kuin lähes kaikki muut hengitystieinfektioita aiheuttavat virustaudit. Ottaen huomioon että suuressa osassa Suomea lähes kaikki (tai ainakin erittäin suuri osa) ihmisten fyysisiä kontakteja vähentävät rajoitustoimet on purettu, ja useat tietolähteet näyttävät ihmisten liikkuvuuden ja kontaktien lisääntyneen voimakkaasti, kausivaihtelulla ja kasvavalla rokotuskattavuudella on oltava merkittävä vaikutus sille että epidemia silti yhä näyttää hiipuvan. Ravitsemusliikkeille asetettuja rajoituksia ollaan entisestään lieventämässä ja mikäli epidemian suunta ei käänny selvään kasvuun, on todennäköistä

että myös kulttuuri-, urheilu- ja massatapahtumasektorien rajoituksia puretaan kuukauden sisällä. Näiden kautta väestön kontaktit lisääntyvät lähelle normaalia kesä-ajan tasoa. Tällöin kontaktien rajoitustoimista olisivat enää jäljellä maskisuositus sisätiloissa ja julkisissa liikennevälineissä (THL antanut) sekä julkisen sektorin etätyösuositus (VM antanut).

Pohdittaessa maskisuosituksen ja etätyösuosituksen tilaa kesän aikana on punnittava niiden tuomia haittoja niiden poistamiseen mahdollisesti liittyviin riskeihin. Jäkimmäiseen liittyy varsin suurta epävarmuutta joka tekee arvioinnista haastavaa. Ensinnäkin ei ole olemassa empiiristä varmaa tietoa siitä miten hyvin kausivaihtelu pystyy pitämään epidemialukuja matalalla tasolla jos kaikki tartuntojen ehkäisyä torjuvat toimet poistetaan, eikä tiedetä missä raja osittaisella poistolla kulkee. Vaikka etätyösuositus on aiheuttanut joitakin haittoja työtekijöille ja työyhteisöille sosiaalisten kontaktien puutteen takia, työpaikat ovat erittäin suuri osa niistä yhteisöistä jossa aikuisten välisiä lähikontakteja syntyy. Työikäisten osuus epidemian ajurina on osoittautunut varsin merkittäväksi. Siksi etätyösuositus on merkityksellinen ja on varmasti edesauttanut epidemian laskutrendin jatkumista toukokuun ja kesäkuun alun aikana. Vaikka kasvomaskien merkitystä epidemianhallinnalle on ollut vaikeaa empiirisesti osoittaa, fyysiset kokeet ja mallinnukset tukevat niiden roolia osana yksilön riskien vähentämistä.

Uhkatekijät kesän ja alkusyksyn aikana

Erilaisista virusmuunnosten osin herkemästä tartuttavuudesta ja leviämiskyvystä on esitetty melko vakuuttavia arvioita rekisteriaineistojen perusteella. Myös rokotteen tehoa muunnoksia vastaan on myös pystytty osin jo tutkimaan. Suomessa Alpha-muunnos (B.1.1.7 Britannian muunnos) on nykyisellään n. 70-80% osuudella valtavirus ja Beeta (B.1.351 Etelä-Afrikan virusmuunnos) toiseksi yleisin (10-20%). Myös uusinta Delta-muunnosta (B.1.617.2 Intian virusmuunnosta) on Suomesta tavattu jonkin verran, mm. edellä mainitut Keski-Pohjanmaan ja Kanta-Hämeen paikalliset epidemianpurkaukset olivat Delta-muunnoksen aiheuttamia. Myös Iso-Britannian hienoisesta noususta tapaustilassa on tulkittu mahdollisesti johtuvan Delta-muunnoksen yleistymisestä maassa.

Vaikka Kanta-Hämeen ja Keski-Pohjanmaan epidemianpurkaukset saatiin melko tavanomaisin rajoitustoimin sammumaan, ne osoittavat että takaiskut ilman varotoimia ovat yhä mahdollisia. Siksi täysin normaaliin, torjuntatoimista vapaaseen yhteiskuntajärjestykseen ei ehkä vielä ole koko Suomessa täysin turvallista palata, ainakaan ennen kuin suurin osa korkeimmassa vakavan sairastumisen tai kuoleman riskissä olevasta väestöstä on täysin rokotettu.

Johtopäätös

THL arvioi että ottaen huomioon rokotuskattavuuden nousun nykyhetken ennusteet ja virusmuunnosten aiheuttamat epävarmuustekijät, laaja etätyösuositus sekä sisätilojen ja joukkoliikenteen maskisuositus työikäiselle väestölle olisi parasta perälautatyypisenä varotoimena pitää voimassa elokuun loppuun asti (koska suurimmasta osasta muita rajoituksialienee luovuttu). Ennakkoon tulisi kuitenkin jo nyt suunnitella asteittainen paluu läsnätoihin koulujen aloittamisajankohtana, mikäli epidemiatilanteessa ei tapahdu vakavaa käännettä huonoon suuntaan, erityisesti erikoissairaanhoidon vaatavassa sairastavuudessa tai kuolleisuudessa.

Läsnätoiden aloittamisen suunnittelussa tulee huomioida kulloinkin voimassa olevat THL:n yleiset suositukset koskien koronavirustartuntojen torjuntaa sisätiloissa, ml. hygieniatoimet, maskisuositus sekä riittävän tehokkaan ilmanvaihdon varmistaminen.

Helsinki 7.6.2021

Markku Tervahauta
Pääjohtaja

Mika Salminen
Johtaja